

Date: 21stFebruary-2025

“BOBURNOMA” – MEMUAR ASAR

Fayziyeva Maloxat Jo‘raqulovna

Toshkent shahar Yunusobod tumani

9-DIUM o‘zbek tili fani o‘qituvchisi

Annotatsiya: O‘zbek tili tarixini o‘rganishda bu asar bebaho xazina hisoblanadi. “Boburnoma “ XV – XVI asrning birinchi choragida uch mintaqada kechgan muhim voqealarini badiiy aks ettirgan prozaning qimmatli namunasidir. Ushbu ilmiy maqolada aynan ushbu bebaho asar, uning qiymati xususida fikr-mulohaza yuritilgan.

Abstract: This work is an invaluable treasure in the study of the history of the Uzbek language. "Boburnoma" is a valuable example of prose that artistically reflects important events that took place in three regions in the first quarter of the 15th-16th centuries. In this scientific article, there is an opinion about this priceless work and its value.

Аннотация: Данная работа является бесценным сокровищем в изучении истории узбекского языка. «Бобурнома» представляет собой ценный образец прозы, художественно отражающий важные события, происходившие в трех регионах в первой четверти XV-XVI веков. В данной научной статье изложено мнение об этом бесценном произведении и его ценности.

Kalit so‘zlar: “Boburnoma“, memuar, tarixiy, qimmatbaho asar, voqealar, e‘tibor, Vatan...

Keywords: "Boburnoma", memoir, historical, precious work, events, attention, Motherland...

Ключевые слова: «Бобурнома», мемуары, исторический, драгоценный труд, события, внимание, Родина...

Inson uchun ham ishonchli, ham sadoqatli suhbatdosh bo‘la oladigan, voqealar bayoni aniq, ixcham, lo‘nda, ta’sirchan, eng muhimi, hayotiy haqiqatga mosligi bilan e‘tiborga loyiq bo‘la olgan, asrlar silsilasidan o‘tib, hozirga qadar qimmatbaho yodnoma sifatida baholanib kelingan Zahiriddin Muhammad Bobur qalamiga mansub “Boburnoma“ asari haqida hech ikkilanmay insonga har qanday holat va vaziyatda dardkash, suhbatdosh hamda yaqin do‘st bo‘la oladigan asar sifatida qarab, qadimgi arab shoirlaridan biri bergan e‘tirofni bemalol qo‘llay olamiz : “Gaplari malol kelmaydigan, borimizda ham, yo‘g‘imizda ham ishonchli, sadoqatli suhbatdoshlarimiz bor. Ular o‘tgan zamon voqealaridan bilganlarini bizga yetkazadilar. Maslahat, odob va mustahkam iroda ifoda etadilar. Ularni tirik desam , yolg‘onchi bo‘lmayman, jonsiz desam, aqlsiz hisoblanaman. Jahonda ulardan yaxshiroq do‘st yo‘q. Kishi yolg‘iz qolsa, ular aslo zeriktirmaydi. Ularda orom bor-u , ozor yo‘q. Bundayin dilkash, dardkash do‘st – kitoblardir “. O‘zbek mumtoz adabiyotining ulkan siymolaridan biri, turkiy til va adabiyotining rivojiga bebaho hissa qo‘shgan iste‘dodli olim, davlat arbobi, oqil va zakiy sarkarda , qalami tengsiz shoir Z.M.Bobur o‘ta murakkab ijtimoiy- tarixiy davrda yashab ijod qilgan. Bobur Mirzo o‘zi

Date: 21stFebruary-2025

shoh bo`lganligi uchun hech kimga tobe emas edi, shu bois ijod jarayonida o`zini butunlay mustaqil his qilari va erkin qalam tebratardi. Z.M.Boburning "Boburnoma" asari qomusiy xarakterdagi asarlardan bo`lib, unda ilm- fan, urf – odat, ijtimoiy – siyosiy , tabiiy – etnografik ma'lumotlar mohirlik bilan ifodalangan. Ingliz sharqshunosi Denison Ross Boburning Turkiston, Afg'onistonda yozilgan she'rlarini Parij milliy kutubxonasiidan, Hindistonda yozilgan she'rlarini esa Rampur kutubxonasiidan topib, 1910 – yilda bosma va fotonusxa holida nashr ettirgan. Z.M.Boburni nafaqat zamondoshlari, balki dunyo ahli hozirga qadar ajib bir iliqlik bilan yodga oladi. Ulardan Monsyuart Elfinson "Boburnoma " asariga quyidagicha baho beradi: "Uning uslubi oddiy va mardona, jonli va obrazli. U o`z zamondoshlarining qiyofalari, urf- odatlari va intilishlarini , qiliqlarini oynadek ravshan tasvirlaydi. Shu jihatdan bu asar Osiyoda yagona, chinakam tarixiy tasvir namunasidir ". Hasanxo`ja Nisoriy Z.M.Bobur haqida o`z asarlaridan birida : " Chig`atoy sultonlarining eng sarasi va zo`r shijoatlisi edi", deb eslasa, ingliz olimi Denison Ross " Bobur turkiy she'riyatda Alisher Navoiydan keyingi o`rinda edi. U sof va nafosatli turkiyda devon tartib etdi", deya yozadi... " Boburnoma " asari o`zbek adabiy tilining qimmatli va juda muhim yodgorliklaridan biridir. Bu asar orqali biz XV asrning oxiri va XVI asr boshlaridagi o`zbek adabiy tili hamda uning o`sha davrdagi asosiy shevalaridan bo`lgan Andijon shevasi haqida keng, mukammal tasavvurga ega bo`lamiz. Asarda Bobur o`zbek tilidagi so`zlardan juda o`rinli va unumli foydalandi. Asarda Bobur ona tilining lug`at boyligiga hamda xalq maqollari va ta'birlariga kata e`tibor qaratadi. Masalan, "Dushman ne demas, tushga ne kirmas", " Chumchuq bezgak bo`lg`on emish", " Yengilgan safga bir qo`rqish kifoyadir", " Uzri gunohidan yomonroq", " Do`stlar bilan birga bo`lib o`lmoq to`ydir", " Bu yerdan surilib, u yerdan judo bo`lib qolgan " kabi ta`bir va maqollardan foydalangan.

"Boburnoma" da ifodaning ixchamligi, soddaligi va ravonligi asarning eng muhim xususiyatidir. Bobur asarida oz so`z bilan keng fikrni bayon etishga, so`zlarni tanlab ishlatishga, ortiqcha so`zlarni ifodalamaslikka harakat qiladi; ma`nodosh, shakldosh va zid ma`noli so`zlardan keng va o`rinli foydalanadi. Z.M.Boburning , ayniqsa, ma`rifatparvarligi diqqatga sazovor. U doim olim va fozillar, san`atkor kishilar bilan birga bo`lishga , ular bilan maslahat qilishga, o`z bilimini tinmay oshirishga intildi. Uning to`rt o`g`li (Humoyun, Komron, Askariy, Hindol Mirzolar) va uch qizi (Gulchehra, Gulrang, Gulbadan begim) bo`lib, ularga ham o`zining shu xususiyatlarini singdirishga harakat qilgan. "Boburnoma" asarini ko`zdan kechirsangiz Bobur davlatni boshqarishda ham xuddi shunday tarzda maslahat, kengash bilan ish tutish lozimligini uqtirdi. Farzandlaridan Humoyun, Komron va Gulbadanbegim shoir va adib bo`lib yetishdilar. Bobur uchun Vatandan uzoqda, gurbatda yashash nihoyatda og`ir edi. Buning ustiga uzoq vaqt sarson – sargardonlikni boshidan kechirish, dushmanlariga qarshi uzluksiz kurash olib borish uning sog`ligiga ta`sir qilgan edi. "Boburnoma" da o`zining og`ir ahvoli, sog`ligi yomonlashib borayotganligi haqida quyidagi ruboiyni yozadi : Jismimda isitma kunda mahkam bo`ladur, Ko`zdin uchadur uyqu, chu oqshom bo`ladur Har ikkalasi g`amim bila sabrimdek, Borgan sayin bu ortadur, ul kam bo`ladur... Bobur she`rlari hijron azobida kuylangan qalb ko`zlaridan oqqan yosh bilan yozilgan. Ularda ona -yurt sog`inchida ado

Date: 21stFebruary-2025

boʻlgan farzandning , yor firoqida azob chekkan oshiqning ,oʻz xatolarini anglab yetgan komil insonning , bobolari toj- davlatini saqlab qololmagan hoqonning alamlarini nadomatlar bilan ifodalagan: Ey yel, borub ahbobg`a nomimni degil, Har kim meni bilsa, bu kalomimni degil, Mendin demagil gar unutilg`an bo`lsam, Har kimki meni so`rsa. Salomimni degil... “ Boburnoma” da Bobur yozgan she`rlari va hayotiy misollarida , asosan, hasbi hol mazmunidagi motivlarga duch kelsak- da , ularda yurt va Vatanga muhabbat , ezgu insoniy fazilatlar tarannumi, oliyjanob tuyg`ular tasviri yetakchilik qiladi.

Xullas, asar bilan yaqindan tanishar ekanmiz, uning turli – tuman ma`lumotlarga juda boyligini yaqqol ko`ramiz. Chunki asardan fanning deyarli barcha sohalaridagi mutaxassislar bahramand bo`la oladi. “ Boburnoma “ asari hozirgi O`zbekiston, Afg`oniston , Hindiston va Pokiston haqidagi eng mukammal hamda ishonchli manba sifatida asrlar mobaynida jahon ahlini o`ziga jalb qilib kelmoqda. Shuning uchun ham “Boburnoma” jahon adabiyotining nodir durdona asarlaridan hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Adabiyot . 11- sinf : darslik – majmua / [B.To`xliyev](#) (va boshq.).- Toshkent: “O`zbekiston milliy ensiklopediyasi” Davlat ilmiy nashriyoti, 2018. – 200 b.
2. “Boburnoma” / Nashrga tayyorlovchi : P. Shamsiyev; Muharrir : A.O`ktam, - Toshkent . “Yulduzcha” nashriyoti , 1990 .- 368 b.
- 3.“Sharq klassiklari merosidan” Bobur she`riyatidan. O`zbekiston Fanlar Akademiyasi qo`lyozmalar institute : S. Hasanov; muharrir – Aziz Qayumov. Toshkent – 1992 - 144 b.
4. Adabiyotdan universal qo`llanma / D. Yusupova.- Toshkent . Akademnashr; 2014. – 592 b.
5. Sh.Sariyev “Adabiyot fanidan yaxlit o`quv – didaktik majmua” “Sharq” nashriyot – matbaa aksiyadorlik kompaniyasi Bosh tahririyati, - Toshkent . 2014.- 352 b.

